

Posudek oponenta bakalářské práce Kristýny Urbanové

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením na otevřeném trhu práce

FHS UK červen 2008

Bakalářská práce Kristýny Urbanové je zaměřena, jak z nadpisu plyne, na problematiku hodnocení významu zaměstnanosti lidí, jejichž mentální potence je na nižší úrovni, a na zhodnocení situace jejich pracovního uplatnění v konkurenčním prostředí otevřeného trhu práce, případně uplatnění v chráněném zaměstnání.

Práce je standardně strukturovaná: prvních 40 stran zabírá teoretické pojednání o problematice. Dalších 11 stran zabírá empirická část – cíl zkoumání a popis způsobu získání dat, vyhodnocení získaných dat, potvrzení hypotéz a závěr. Literatura obsahuje 33 titulů knih, příruček, slovníků a 20 titulů internetových stránek. Zbytek práce je zaplněn, kromě přepisu rozhovorů v úctyhodném rozsahu a provedení se sumací jejich výsledků, i dalšími dokumenty jako např. standardy podporovaného zaměstnání, jak se liší podporované zaměstnání od jiných forem zaměstnání apod.

Teoretická část: Ubírá se od základních definic a obecných charakteristik práce, zaměstnanosti a nezaměstnanosti, přes legislativní zajištění uplatňování práva na práci plynoucí z kulturních a politických trendů současnosti v ČR. Z poměrně široké základny popisu fenoménu zdravotního postižení a vývoje pracovních možností lidí se zdravotním znevýhodněním z historického hlediska se téma stále více zužuje až k popisu situace v oblasti pracovního uplatnění osob s postižením mentálním. Docela kontrastně vynikne popis situace po roce 1989 ve srovnání s dobou před tím. Tento společenský předěl výrazně odděluje dvě odlišná pojetí pracovního uplatnění znevýhodněných lidí, i když idea integrace a inkluze už leckde předtím dřímala a čekala na vhodnou příležitost. Následuje výčet a popis nejrůznějších neziskových organizací v současné době působících v ČR, v jejichž programu je pomoc při hledání pracovního uplatnění, a to buďto formou vytváření pracovních příležitostí v chráněných dílnách či výrobních družstvech, nebo formou podporovaného zaměstnání, díky němuž lze pronikat přímo na trh pracovních příležitostí. Všechno toto je v práci pěkně a přehledně popsáno. Autorka si je dobře vědoma, že zaměstnání (už z utváření toho slova plyne, že jde o zaujmutí místa, ba dokonce jakéhosi městnání se) je v současnosti akcentováno jako prostředek společenského zařazení. Tento pohled na věc je v práci cílevědomě sledován, neboť právě u lidí s mentálním postižením nabývá důležitosti.

Uvedení do teorie je trochu nejisté a nejednoznačné, asi proto, že schází teoretické východisko, jež by dalo práci odpich. Autorka se spokojila se zredukovaným slovníkovým heslem o práci ze Stručného filosofického slovníku z roku 1966 a s několikařádkovou zmínkou o Deklaraci lidských práv z roku 1948 a jejím právem na práci. Stačilo by ale prostudovat přednášky Jana Sokola, už proto, že absolventka FHS by témata týkající se lidských práv v podání Jana Sokola znát měla. JS

charakterizuje lidská práva jako nejpozoruhodnější výkon západní politické kultury, spočívající na neotřesitelném základě, nezávislém na panovnické moci. Odtud se pak v průběhu staletí rozšiřovala lidská práva v závislosti na tom, jak se rozšiřovalo pojetí slova člověk a občan (je to vidět i v posledních desetiletích, jak se intenzivně rozšiřují na lidi, jejichž lidství je jakýmkoliv způsobem komplikováno, o čemž pojednává tato bakalářské práce). A jak je to podle JS s vymahatelností lidských práv? Ta není žádná, lze pouze očekávat ochotu většinové společnosti potřebám porozumět a snažit se potřebným pomoci. Z tohoto důvodu snad lze také říct, že to je nejpozoruhodnější výkon soudobé společnosti – to, že jedni občané vezmou za svůj problém problémy druhých, znevýhodněných občanů. Podle mého názoru tato vzájemnost v této práci není dostatečně zdůrazněna, místo toho je zde často zmínka o tom, že stát je povinen zajistit právo na sebeurčení a na práci, je zdůrazněna odpovědnost státu za zajištění těchto potřeb. Ale stát tuto povinnost mít nemůže, stát vydobytá práva pouze zajišťuje a chrání. Jak by mohlo v takovém autoritativním prostředí vzniknout něco tak nesamozřejmého, jako je sdružení Sebeobhájců? Předpokládám, že autorka tuto dichotomii cítí, ale v práci je jen nedostatečně naznačena.

Empirická část: Autorka si nedělá velké nároky na získání převratných výsledků, svému zkoumání dává název sondáž, jde tedy pouze o vhled do situace lidí, kteří pracují na otevřeném trhu práce, z větší části díky podporovanému zaměstnávání. Sondou spočívající v provedení rozhovorů (v rozsahu 26 otevřených otázek s dvanácti lidmi) si chtěla ověřit, zda skutečně platí její hypotézy. Výsledkem je víceméně potvrzení hypotéz o tom, že pro tyto lidi je prestižní mít zaměstnání, zvláště pak na otevřeném trhu práce, že získání výdělků je motivující a že jim záleží na tom, aby se stále učili novým dovednostem. V dotazníku mi schází otázka, která se ptá po pocitu užitečnosti, či nějakého pracovního cíle, což považuji za podstatné hledisko důvodu pracovat.

Autorka píše v metodologii zkoumání o tom, že používá postup „triangulace“ (podle Hendla: Kvalitativní výzkum, metoda a aplikace), která má umožnit zkoumanou problematiku spatřit v nějakém kontextu. Je uvedeno, že z toho důvodu je sonda doplněna analýzou dalších zdrojů (rozhovor s pracovníky agentur, vlastní zkušenost). Žel tyto analýzy jsem v bakalářské práci už nenašla. V zájmu té deklarované triangulace by byly doplňující rozhovory jistě velmi užitečné. To mně přivádí k závěrečné poznámce: na FHS je zaměstnán mladý muž, který získal zaměstnání v rámci tranzitního programu o.s. Rytmus. Škoda, že autorka tuto souhru okolností neodhalila včas a zaměstnance nezařadila do svého zkoumaného vzorku. Jeho referenci bych považovala za přínosnou pro spolupracovníky, kteří jsou s ním v bližším kontaktu, neboť právě zpětná vazba je podle mého názoru v tomto konkrétním případě slabá.

Hodnocení: Práce je dobrá, jistě hodná obhajoby, ale kvůli výše uvedeným nedostatkům navrhuji ohodnotit ji dvojkou v rozmezí 26 – 29 bodů.